

Alueellista oikeudenmukaista siirtymää
koskevan suunnitelman valmistelu

MYR 3.3.2021

Jouni Ponnikas, Kainuun liitto

Tämä esitys perustuu TEM:n JTF valmistelusta antamiin ohjeistuksiin

Tausta

- Oikeudellisesti perustettujen siirtymän rahasto (JTF-rahasto) on osa kokonaisuutta, jolla unioni saavuttaa hiilineutraaliustavoitteen sa 2050 mennessä kaikkien maiden osalta.
- JTF:n erityistehtävä on vähähiilisyteen liittyvän siirtymän aiheuttamiin sosioekonomisiin haittavaikutuksiin vastaaminen työllisyyden ja kestävien aluetalouksien turvaamiseksi. Rahaston koko rahoitus (100%) lasketaan ilmastotoimiin.
- Elpymisvälineen lisärahoitus (10,9 mrd. euroa) ja rahoituskehysten rahoitus (8,4 mrd. euroa) eivät sisällöllisesti eroa toisistaan. JTF-rahoitukseen liittyy (sekä elpymisvälineen että rahoituskehysten rahoitukseen) kansallinen osarahoitusosuus.

Tausta

- Rahastolla tuetaan m m .
 - tuotannollisia investointeja pk-yrityksissä
 - uusien yritysten luomista sekä tutkimusta ja innovaatioita
 - työntekijöiden täydennys- ja uudelleen koulutusta
 - työhön ohjausta

Tausta

- Suomen saanto JTF-rahastosta on noin 466 milj. euroa, josta monivuotisen rahoituskehityksen osuus 204 milj. euroa ja elpymisvälineen 262 milj. euroa (käyvin hinnoin).
- Kansallinen osarahoitus on siirtymäalueilla vähintään 30 % ja JTF-kokonaisrahoitus olisi siten n. 664 miljoonaa euroa. JTF-rahoituksen maakunnallisesta kohdentamisesta tehdään kansallisia päätöksiä ottaen huomioon EAKR- ja ESR-varojen vastaava kohdentaminen.
- Valtioneuvosto hyväksyy aikanaan Suomen kolmirahastaisen (EAKR, ESR ja JTF) *Uudistuva ja osaava Suomi*-ohjelman vuosille 2021–2027. Siinä täsmennetään määrärahat ja käyttökohteet, kun EU-säädökset on hyväksytty ja komissio on vahvistanut toimenpanosäädöksellä Suomen osuuden JTF-määrärahoista.

Tausta

- Siirtymään liittyviin haasteisiin vastaamiseksi komissio on määrittänyt Suomen maaraaportissa 2020 ensisijaisesti priorisoitavia investointitarpeita, jotka liittyvät:
 1. tehokasta ja puhdasta energian tuotantoa ja käyttöä tukevien innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseen ja käyttöönottoon
 2. paikallisen talouden monipuolistamiseen ja sen varmistamiseen, että työntekijöillä, joihin siirtymä vaikuttaa, on tarvittavaa osaamista
 3. turvetuotannosta vapautuvien alueiden kasvihuonevaikutuksen minimoimiseen, kuten laitosalueen kunnostamiseen, maan saneeraukseen ja käyttötarkoituksen muuttamiseen tehtäviin investointeihin

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston kohdentaminen Suomessa

- JTF:n sisältöehdotukset valmistellaan maakunnittain alueellisten siirtymäsuunnitelmien muodossa. Myös maakunnittain yhteisiä siirtymäsuunnitelmia on mahdollista laatia.
- Suunnitelmassa tuettava toiminta tulee perustella turvetuotannon vähenemisen tai alasajon negatiivisten sosioekonomisten haittavaikutusten pohjalta. Myös yhteys aluetalouden uudistamiseen ja elinkeinojen monipuolistamiseen tulee osoittaa.
- Komissio hyväksyy suunnitelmat.
- Suomen JTF-ehdotus on kokonaisuudessaan tavoitteena saada valmiiksi huhti-/toukokuussa komission kanssa käytäviä ensimmäisiä neuvotteluja varten. Tämän aikataulun toteutumisen mahdollistaisi JTF:n käynnistymisen syksyllä 2021 osana *Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027* EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaa.

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston kansallinen ja alueellinen valmistelu

- JTF-rahaston alueelliset siirtymäsuunnitelmat valmistellaan maakunnissa
- Konsultti (KPMG) tukee valmistelua kymmenessä maakunnassa (Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat sekä Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen ja Satakunnan maakunnat).

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston kansallinen ja alueellinen valmistelu

- *Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027* -ohjelmiaan valmistellaan kumppanuudessa JTF-ohjelmassa asiakirjat tekstit alueellisten siirtymäsuunnitelmien perusteella. Koheesio 2021+ työryhmä ja Alueiden uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) käsittelevät ohjelmakokonaisuutta. Alueelliset siirtymäsuunnitelmat sisällytetään ohjelmassa asiakirjan liitteiksi.
- TEM hallintoviranomaisena vastaa JTF-rahaston neuvotteluistakomission kanssa ja antaa neuvottelujen pohjalta maakunnille mahdollisen palautteen siirtymäsuunnitelmien jatkotyöstämisestä.
- Maakuntien perustama JTF-koordinaatiotyöryhmä koordinoi ja yhteensovittaa siirtymäsuunnitelmien valmistelua alueilla.

Alueellisten oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmien laadinta

- Jokainen maakunta laatii oman oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelman. Suunnitelma jakautuu kolmeen osaan:
 - *Osa A: Arvio siirtymän sosioekonomista ja ympäristöllisistä haittavaikutuksista sekä vaarassa olevien työpaikkojen tunnistaminen*
 - *Osa B: Siirtymän haasteisiin vastaaminen ja kuvaus suunnitelluista toiminnoista*
 - *Osa C: Siirtymäsuunnitelman muut osiot ja valmistelijat suluissa (laadintaan palataan tarkemmin myöhemmässä vaiheessa)*
- Maakunnat valmistelevat osat A ja B. Osan C TEM ja konsultti (KPMG).

B-osaan tulee sisällyttää seuraavat tiedot:

- Kehittämistarpeet, joilla vastataan siirtymän haasteisiin sekä tavoitteet ja odotettavissa olevat tulokset
- Yhdenmukaisuus kansallisten ja alueellisten strategioiden kanssa m.l. maakunnan älykkään strategian kanssa
- Suunnitellut hanketyypit sekä niiden odotettavissa olevat vaikutukset siirtymän negatiivisten vaikutusten lieventämiseksi

JTF:n keskeinen sisältö (B osa)

1. Aluetalouden uudistaminen ja vahvistaminen mukaan lukien uusien liiketoimintamahdollisuuksien ja työpaikkojen luominen
2. Tutkimus- ja innovaatiotoimintaan tehtävät investoinnit mukaan lukien uuden korkean teknologian ja uusien innovaatoratkaisujen kehittämisen ja siirron edistäminen;
3. Turvetuotannosta poistuvien alueiden kunnostus ja käyttötarkoituksen muuttaminen

1. Aluetalouden uudistaminen ja vahvistaminen mukaan lukien uusien liiketoimintamahdollisuuksien ja työpaikkojen luominen

- Tuettavan toiminnan keskeisiksi kriteereiksi vahvistetaan työllisyysvaikutukset (uudet ja korvaavat työpaikat) sekä aluetalouden uudistaminen ja elinkeinon monipuolistaminen.
- Toimia kohdennetaan erityisesti turvealueille, joilla siirtymän haittavaikutukset ovat suurimmat.
 - Työntekijöiden uudelleenkoulutusta ja uusien taitojen hankkimista suunnataan erityisesti turvetuotannon nuorille osa-aika- ja kausityöntekijöille.
 - Turveyrittäjiä rohkaistaan uusien liiketoimintamahdollisuuksien löytämiseen.
 - Pk-yrityksiin, m.l. start-up yritykset, tehtävillä tuotannollisilla investoinneilla korvataan siirtymän vuoksi menetettyjä työpaikkoja ja vahvistetaan paikallistaloutta.

Siirtymäsuunnitelmien osion 'B' tuettavan toiminnan tyypit

(1) Aluetalouden uudistaminen ja vahvistaminen mukaan lukien uusien liiketoimintamahdollisuuksien ja työpaikkojen luominen

- tuetaan pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevia, toimintaa uudistavia ja tuottavuutta lisääviä investointeja
- parannetaan pk-yritysten osaamista osana liiketoiminnan kehittämistä
- tuetaan aktiivista innovaatiotoimintaa edistävien prosessien käyttöönottoa yrityksissä
- vahvistetaan hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja
- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia luovan osaamisen hyödyntämiseen (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit, muotoiluosaaminen)
- tuetaan uutta tai uudistuvaa liiketoimintaa sekä yritysten jatkuvuutta omistajavaihdoksia edistämällä, kehitetään uusia tapoja tukea uutta liiketoimintaa (ml. yrityskiihdyttämö- ja hautomomallit) ja luodaan yritysneuvontaan liittyviä uusia toimintamalleja
- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä
- yritysten ja tutkimuksen yhteishankkeet, jolla edistetään osaamisen siirtoa ja uuden tekno-logian hyödyntämistä yritysten liiketoiminnassa
- käynnistetään ja kehitetään asiantuntijaorganisaatioiden muodostamia digitaalisia innovaatiokeskuksia (digital innovation hub, DIH)
- edistetään pk-yritysten kiertotalousliiketoimin-takonseptien kehittämistä ja kaupallistamista
- työntekijöiden ja työnhakijoiden uudelleen koulutus ja uusien taitojen hankkiminen

Siirtymäsuunnitelmien osion 'B' tuettavan toiminnan tyypit

(2) Tutkimus- ja innovaatiotoimintaan tehtävät investoinnit mukaan lukien uuden korkean teknologian ja uusien innovaatoratkaisujen kehittäminen ja siirron edistäminen

- kehitetään turvetta korvaavia tuotteita kuten kiertolannoitteita, kasvualustoja ja kuivikkeita
- TKI-intensiteetin lisääminen ja elinkeinoelämälähtöisen innovaatiotoiminnan edistäminen ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoitteet huomioivalla tavalla
- kehitetään uusiutu-van energian ratkaisuja (mm. tuulivoima, aurinkoenergia, syvälämpö ja keskisyvät lämpökaivot, hukkalämpö ja teollisen luokan lämpöpumput)
- vahvistetaan innovointitoimintaa mm. kehittämällä energiatehokkaita ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä edistäviä tuotteita, materiaaleja, palveluja ja tuotantomenetelmiä
- kehitetään älykkäitä, hiilineutraalisuutta edistäviä ratkaisuja liikenteen ja liikkumisen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin

(3) Turvetuotannosta poistuvien alueiden kunnostus ja käyttötarkoituksen muuttaminen

- Turvesoiden ennallistaminen ja jälkikäyttö

Muut mahdolliset tuettavan toiminnan tyypit, joista hallitus linjaa myöhemmin:

1. Lämpö- ja energiayhtiöiden laitosinvestoinnit (polttoon perustuvan ja polttoon perustumattoman teknologian lisäinvestoinnit)

2. Laajakaistainvestoinnit

- Maakunnat päättävät itse lisäävätkö tässä vaiheessa suunnitelmiinsa, jos haluavat esittää niitä

Keskustelu MYR 3.3.2021

- Kommentteja, mitä tuettavia kohteita Kainuun JTF:n osioon B tulisi sisällyttää?

Määräajat

- Alueellisten siirtymäsuunnitelmien A-osa tai A-osan luonnos työ- ja elinkeinoministeriöön viimeistään 17.2.2021 mennessä
- Alueellisten siirtymäsuunnitelmien B-osa tai B-osan luonnos työ- ja elinkeinoministeriöön viimeistään 12.3.2021 mennessä
- Työ- ja elinkeinoministeriö käsittelee kaikki alueelliset siirtymäsuunnitelmat ja antaa niistä tarvittaessa palautetta. Maakuntia voidaan pyytää korjaamaan, täydentämään ja muokkaamaan suunnitelmiaan. Palautteeseen vastaamiseksi annetaan uusi määräaika.

Siirtymäsuunnitelmien 'B'-osion jatko-ohjeistuksen lähtökohdat (TEM):

- Asetuksen artiklan 4 tuettavan toimien luettelo on tyhjentävä
- Tukikelpoisuus yhteneväinen vastaavien EAKR:n ja ESR:n
- Lähtökohdista toiminnan lukumäärän pitämisen mahdollisimman pienenä mahdollistaen samalla riittävän väljyyden toiminnan sisältöihin (=soveltamisen joustavuus)
- JTF-varojen käyttökohteet esitetään tuettavan toiminnan tyyppien tasolla
- Tuettavan toiminnan JTF-lisäarvo (siirtymän haittoihin vastaaminen)
- Luodaan linkki suunnitelmien ja ohjelma-asiakirjan tekstien välille

JTF-asetuksen artiklan 4 tuettavan toiminnan kohdat:

- pk-yrityksiin, mukaan luettuna start up-yritykset, tehtävät tuotannolliset investoinnit, jotka johtavat talouden monipuolistamiseen ja uudistamiseen;
- uusien yritysten perustamiseen tehtävät investoinnit, myös yrityshautomoiden ja konsulttipalvelujen kautta;
- tutkimus- ja innovointitoimintaan tehtävät investoinnit, joilla edistyneen teknologian siirtoa;
- teknologian ja infrastruktuurien käyttöönottoon tehtävät investoinnit, joilla edistetään kohtuuhintaista puhdasta energiaa, kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä, energiatehokkuutta ja uusiutuvaa energiaa;
- (d bis) kestävään paikallisliikenteeseen tehtävät investoinnit, myös paikallisen kuljetussektorin vähähiilisyysuimet;
- digitalisaatioon ja digitaaliseen liitettävyyteen tehtävät investoinnit;
- laitosalueiden kunnostamiseen ja puhdistamiseen, maan saneeraukseen ja käyttötarkoituksen muuttamiseen tehtävät investoinnit;
- kiertotalouden vahvistamiseen, mukaan luettuna jätteiden ehkäisemisen, vähentämisen, resurssitehokkuuden, uudelleenkäytön, korjauksen ja kierrätyksen kautta, tehtävät investoinnit;
- työntekijöiden uudelleen koulutus ja uusien taitojen hankkiminen;
- työnhakuneuvonta työnhakijoille;
- työnhakijoiden aktiivinen osallistaminen;
- tekninen tuki
- muut artiklan 7 mukaisesti alueellisiin siirtymäsuunnitelmiin sisältyvät toimet koulutussektorilla ja sosiaalisessa osallisuudessa.

Huomionarvoista siirtymäsuunnitelmien laadinnassa (TEM):

- Tuettavan toiminnan tyyppien toteuttamiskelpoisuus 'ratkaistaan' suunnitelmien hyväksymiskäsittelyn yhteydessä
- Hankkeiden käytännön valintakriteerinä yhdenmukaisuus suunnitelman kanssa eli valittavien hankkeiden tulee olla osa suunnitelmaa
- Suunnitelman tulee olla johdonmukainen kansallisen energia- ja ilmastostrategian kanssa
- Mitä enemmän toiminnan fokusta ja JTF-varojen keskittämistä, sitä helpompi on laatia johdonmukainen ja hyväksyttävä suunnitelma
- Komissioon toimitetaan neuvotteluja varten vain riittävän perusteellisia ja laadukkaita suunnitelmaesityksiä (tavoitteena nopeat neuvottelut)
- Maakunnilla suunnitelmien omistajuus